

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ MEDYA OKURYAZARLIK DÜZEYLERİ

*Salih USLU**

*Kubilay YAZICI***

*Mehmet ÇETİN****

Öz

Bu çalışmanın amacı, farklı değişkenler açısından (üniversite, cinsiyet, sınıf, kişisel bilgisayara sahip olma ve barınma türü) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin incelenmesidir. Araştırma verileri 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Dicle Üniversitesi ve Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda öğrenim görmekte olan 478 öğretmen adayından elde edilmiştir. Betimsel tarama modelinin kullanıldığı araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından oluşturulan "Kişisel Bilgi Formu" ve Karaman ve Karataş (2009) tarafından geliştirilen "Medya Okuryazarlığı Düzey Belirleme Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma verileri SPSS programı vasıtasıyla gerekli istatistiksel teknikler kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin cinsiyet ve kişisel bilgisayara sahip olma değişkenleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği, üniversite, sınıf düzeyi ve barınma türü değişkenlerinde ise anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Araştırmada ayrıca sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin yüksek (sıklıkla) düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Sosyal bilgiler, öğretmen adayları, medya okuryazarlık düzeyleri.*

* Yrd.Doç.Dr. Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, salihuslu@nigde.edu.tr

** Doç.Dr. Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, kyazici@nigde.edu.tr

***Yüksek Lisans Öğrencisi, Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, mhmt.cetin10@gmail.com

MEDIA LITERACY LEVELS OF SOCIAL STUDIES PRE-SERVICE TEACHERS

Abstract

The aim of this study is to identify the media literacy levels of social studies teacher candidates in terms of different variables (university, gender, grade, owning a personal computer and type of accommodation). The data is obtained from 478 teacher candidates who studied in the Social Studies Departments in the Faculties of Education at Dicle University and Niğde University in 2014-2015 School Year. In the study, which is of Descriptive Survey Model, the 'Personal Data Form' which is developed by the researchers and 'Media Literacy Level Determination Scale' developed by Karaman and Karataş (2009) were used as data collection tools. The data is analyzed using necessary statistical techniques through IBM SPSS 21.0. The results of the study show that there is a significant statistical difference between the teacher candidates' attitudes towards teaching profession in terms of gender, owning a personal computer while no significant statistical difference is determined in terms of university, grade and type of accommodation. Another significant finding obtained in the study is that social studies teacher candidates have high (frequent) media literacy levels.

Keywords: *Social studies, teacher candidates, media literacy levels.*

1. GİRİŞ

Toplumsal yapının şekillenmesi aşamasında pek çok güç etkiye bulunmaktadır. Bu güçler içerisinde devletin resmi güçleri olarak ifade edebileceğimiz yasama, yürütme ve yargı erklerinden sonra gelen ve bazen dördüncü kuvvet olduğu yönünde görüşlerin de dile getirildiği medya, içerisinde her türden sözlü, yazılı, basılı, görsel metin ve imgelerinin bulunduğu çeşitli iletişim araçlarının ifade edilmesinde kullanılan bir kavramdır. Her ne kadar medya kavramının içerisinde sıklıkla basılı (gazete, dergi, kitap, broşür vb.), görsel-işitsel (televizyon, sinema vb.) ve işitsel (radyo vb.) kitle iletişim araçlarının var olduğu dile getirile bile, günümüzde bu kavramın içerisine internet, billboard gibi yeni iletişim araçların da eklendiği görülmektedir (Nalçaoğlu, 2003: 2). Teknolojik alanda meydana

gelen gelişmelerle birlikte, hayatımızdaki önemi gün geçtikçe artan medya, diğer bir ifadeyle kitle iletişim araçları, kişisel tercihlerden, yaşam şekillerine ve hatta düşüncelerin şekillenmesine kadar pek çok konuda hissedilir bir biçimde tesirde bulunmaktadır (Şeylan, 2008: 9). Çünkü medya araçları iletişimin ve kültür naklinin odağında bulunurlar, bu nedenle toplumsal yapıyı etkileme özellikleri diğer iletişim araçlarına göre daha fazladır. Bu hususlar göz önüne alındığında, bu araçlara neden önem verilmesi gerektiği daha iyi anlaşılacaktır (Divina, 2006'dan akt. Ertek, 2013: 2).

Yapılan araştırmalar medya araçlarının, son yıllarda insanlar tarafından en çok tercih edilen bilgi ve eğlence kaynağı haline geldiğini göstermektedir. Fakat medya kuruluşlarının ve bu kuruluşlar tarafından yapılan yayınların tarafsız olmama durumları, medyanın takip edilen kitleyi manipüle edebilme tehlikesini gözler önüne sermektedir (Haider ve Dall, 2005'den akt. Semiz, 2013: 14).

Cerçi'nin (2013: 16) de ifade ettiği gibi medya araçlarıyla gerçekleştirilen iletişimin çoğu kez tek taraflı olması, gerçekleşen iletişimin iletim kavramıyla da ifade edilmesine neden olabilmektedir. Bu durum medya araçlarında yer verilen içeriğin yayıncı kuruluşun görüşleri doğrultusunda, çoğu kez belli bir denetim mekanizmasından geçirilmeden izleyici-dinleyici-okuyucu kitlesiyle buluşması ile sonuçlanmaktadır. Yıldız (2011: 2), medya araçları tarafından gerçekleştirilen yayınların çoğu kez bireylerin gelişimlerini ahlâki ve vicdani yönden olumsuz biçimde etkilediğini ifade etmektedir. Yazıcı (2014: 178) ise toplumsal değerlerin genç kuşaklara kazandırılmasında önemli bir rol üstlenmekte olan medya araçlarının çoğu zaman, bu değerlerin ya unutulmasına ya da görmezden gelinmesine yol açtığını dile getirmektedir.

Yukarıda belirtilen görüşlerden hareketle medyanın bireyler üzerinde olumlu etkilerinin yanı sıra olumsuz etkilerinin de olduğu ve bu etkinin çoğunlukla medya kuruluşlarının tek taraflı bakış açısıyla şekillendiği görüşü dile getirilebilir.

Medya araçlarının etkilerini konu edinen çalışmaların kökeni 1960'lı yıllara dayanmakla birlikte özellikle 1970'li yıllardan sonra, başta televizyon olmak üzere kitle iletişim araçlarının insan yaşamı üzerindeki olumsuz etkilerinin olduğu yönünde bulgular içeren çalışmalara yer verildiği görülmüştür (Gündüz Kalan, 2010: 61). 2000'li yıllarla birlikte ise bilgisayar ve internet teknolojisinin yaygınlaşması neticesinde, bu araçların bireyler üzerinde bıraktıkları olumsuz etkiler kamuoyunun dikkatini çekmeye başlamıştır (İnan, 2010: 1). Kitle iletişim araçları vasıtasıyla verilen mesajın (iletimin) bireyler tarafından doğru biçimde anlamlandırılması ve bu araçlarla sunulan içerikten bireylerin olumsuz biçimde etkilenmelerinin önüne geçilmesi amacıyla, medyada sunulan içeriğinin alıcı tarafından belli kriterler dikkate alınarak edinilmesini gerçekleştirmesi amacıyla "medya okuryazarlığı" adı verilen bir kavram ortaya atılmıştır.

Zamanla içlerinde Amerika Birleşik Devletleri, Rusya, Kanada, Fransa ve İngiltere'nin de yer aldığı birçok ülkede, genç kuşakları medyanın zararlı etkilerinden korumak amacıyla medya okuryazarlığı ile ilgili verilen eğitim, öğretim programları ile ilişkilendirilerek gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Yakın zamanda bu konuda yapılan bir araştırma sonucuna göre; ABD'de medya okuryazarlığı ile ilgili konuların, dil bilimleri programlarının tamamında, sağlık eğitimi programlarının % 96'sında, sosyal bilgiler öğretim programlarında ise % 76 oranında yansıtıldığını ifade edilmektedir (Altun, 2010: 4; Gedik ve Altun, 2011: 542).

Ülkemizde ise medya okuryazarlığı ile ilgili yapılan çalışmalar RTÜK tarafından başlatılmış olmakla birlikte, 2005 yılında Milli Eğitim Bakanlığı ve Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi tarafından gerçekleştirilen I. Uluslararası Medya Okuryazarlığı Konferansı'nın gerçekleştirilmesiyle hız kazanmıştır (Altun, 2010: 1). Özellikle 2007 yılından itibaren medya yayınlarının bireyler üzerindeki etkilerini tespit etme amacıyla gerçekleştirilen pek çok araştırmada, medya

araçlarının başta çocuklar ve gençler olmak üzere, her yaş grubu üzerinde olumsuz etkide bulunabilecekleri yönünde bulgulara yer verilmesi (Bakınız; Büyükbaykal, 2007; Işık ve Koz, 2009; Yazıcı, 2014) medya okuryazarlığı dersinin önemini gözler önüne sermektedir. Bu gerekçelerle Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ilköğretim seviyesinden başlayarak medyanın zararlı etkilerini en aza indirmek, özellikle çocuk ve gençlerin pasif alıcı konumdan, bilinçli tüketici konumuna ulaşmalarını sağlamak amacıyla, 2007-2008 eğitim öğretim yılından itibaren medya okuryazarlığı dersi seçmeli ders olarak okutulmaya başlanmıştır (Çakır, Koçer ve Aydın, 2012: 45).

İlköğretimde seçmeli medya okuryazarlığı dersinin yürütücülüğü yapılan son değişiklikler öncesinde sosyal bilgiler öğretmenlerine verilmişken (Gedik ve Altun, 2011: 542), Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan “Öğretmenlik Alanları, Atama ve Ders Okutma Esasları”nın içerisinde yapılan açıklamada bu ders “Öncelikle üniversitelerin Basın Yayın Yüksekokulları/İletişim Fakültelerinden mezun olup hâlen Sınıf Öğretmeni olarak görev yapanlar ile Gazetecilik Alanı, Halkla İlişkiler ve Organizasyon Hizmetleri Alanı, Radyo-Televizyon Alanı Öğretmenleri olmak üzere, Sosyal Bilgiler, Türkçe ve Bilişim Teknolojileri Öğretmenleri tarafından okutulur” (TTKB, 2015) açıklamasına yer verilmiştir.

Medya araçları tarafından yayınlanan içeriğin, eğitim-öğretim sürecinde okutulan her ders ile ilişkili olduğu görüşü dile getirilebilir. Ancak sosyal bilgiler derslerinin, bireyleri yaşama hazırlamayı odak noktasına alan yapısı, etkili vatandaş yetiştirme bağlamında sosyal bilgiler dersini ve bu dersin eğitimi veren öğretmenleri kanaatimizce medya okuryazarlığı dersini okutmada bir adım daha öne çıkarmaktadır. Eğitim sistemi içerisinde sosyal bilgiler dersleri Yalçınkaya ve Uslu'nun (2015: 38) da belirttikleri gibi çağın ihtiyaçları ile donanmış bireylerin yetiştirilmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu aşamada

da en önemli görev ise bireyi yaşama hazırlayan bilgi, beceri ve değerlerin yapılandırılmaya çalışıldığı sosyal bilgiler derslerinin yürütücüsü konumunda bulunan sosyal bilgiler öğretmenlerine düşmektedir.

Bu bağlamda, medyayı etkin bir şekilde kullanan, medya yayınlarının içeriğini belli kriterler doğrultusunda anlayan bir öğretmenin yetiştireceği nesiller de medyayı okuma ve anlamlandırma aşamasında önemli bir mesafe kat edeceklerdir. Bu nedenle medya okuryazarlığı eğitimi verecek olan geleceğin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının lisans eğitimleri süresince medya aracılığıyla verilen mesajları anlama ve anlamlandırma noktasında yeterli bir bilgi birikimine sahip olması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle Deveci ve Çengelci'nin (2008: 30) de belirttikleri gibi "sosyal bilgiler öğretmen adaylarının hizmet öncesi eğitimlerinde medya okuryazarlığı ile ilgili dersler alması, öğretmenlik yaşamında sosyal bilgiler dersinin yanı sıra yürüteceği 'Medya Okuryazarlığı' dersine ilişkin bilgi, beceri ve tutumlar kazanması son derece önemli görülmektedir".

Gerçekleştirilen bu araştırmanın genel amacını sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi oluşturmaktadır. Bu genel amaç doğrultusunda şu sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır:

- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri, üniversite değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri, cinsiyet değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri, sınıf değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri, kişisel bilgisayara sahip olma değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?

- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri, barınma türü değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Gerçekleştirilen eğitim araştırmalarında genellikle seçilen bir grubun belirli bir konu hakkındaki tutum, inanç ve görüşlerinin tespit edilmesi amacıyla tarama modeline yer verildiğinden (McMillan ve Schumacher, 2006: 25) bu araştırmada da temel araştırma deseni olarak betimsel tarama (survey) modeli esas alınmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, Dicle ve Niğde Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dallarında öğrenimlerini sürdüren ve gönüllülük esasına göre çalışmaya katılan 478 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmaktadır.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Dağılımına İlişkin Veriler

Üniversite	Cinsiyet		Toplam
	Kadın	Erkek	
Dicle Üniversitesi	73	85	158
Niğde Üniversitesi	167	153	320
Toplam	240	238	478

Tablo 1’de görüldüğü gibi çalışmaya 240’ı kadın, 238’i erkek olmak üzere toplamda 478 kişi katılmıştır. Araştırmaya Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalından 73’ü kadın ve 85’i erkek olmak üzere toplam 158 kişi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalından ise 167’si kadın ve 153’ü erkek olmak üzere toplam 320 kişi katılmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” ile Karaman ve Karataş (2009) tarafından geliştirilen “Medya Okuryazarlığı Düzey Belirleme Ölçeği” kullanılmıştır. “Medya Okuryazarlığı Düzey Belirleme Ölçeği”nde öğrencilerin medya okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik 17 soru bulunmaktadır. Bu soruların değerlendirilmesi için “Hiçbir Zaman”, “Nadiren”, “Ara Sıra”, “Sıklıkla”, “Her Zaman” ifadelerinden oluşan beş basamaklı Likert tipi ölçeğe yer verilmiştir. Çalışmaya Dicle ve Niğde Üniversitelerinde öğrenim gören 478 (240 kadın, 238 erkek) sosyal bilgiler öğretmen adayı katılmıştır. İlgili ölçek geliştirilirken ölçekteki maddelerin faktörlere dağılımlarını belirlemek amacıyla açılımlı faktör analizi yapılmış ve ölçeğin “bilgi sahibi olmak”, “analiz edebilme ve tepki oluşturabilme”, “yargılayabilme/örtük mesajları görebilmek” başlıklarında olmak üzere 3 faktörde toplandığı tespit edilmiştir. 17 madde ve 3 faktörden oluşan “Medya Okuryazarlığı Düzey Belirleme Ölçeği” toplam varyansın %42,5’ni açıklamıştır. “Medya Okuryazarlığı Düzey Belirleme Ölçeği” için Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı .84 olarak bulunmuştur (Karaman ve Karataş, 2009). Bu araştırma da elde edilen Cronbach Alpha değeri ise .90 olarak hesaplanmıştır.

Öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerinin belirlenmesi amacıyla araştırmacılar tarafından oluşturulan “Kişisel Bilgi Formu”nda; üniversite, cinsiyet, sınıf düzeyi, kişisel bilgisayara sahip olma durumu ve barınma türü değişkenlerine yer verilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Tarama modeli esas alınarak yürütülen bu çalışmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzey puanları betimsel istatistik uygulamaları ile tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının veri toplama aracındaki

sorulara verdikleri cevaplara ilişkin aritmetik ortalama puanlarının hesaplanmasında şu aralıklar temel alınmıştır: Hiçbir Zaman ($1.00 < \bar{X} \leq 1.79$), Nadiren ($1.80 < \bar{X} \leq 2.59$), Ara Sıra ($2.60 < \bar{X} \leq 3.39$), Sıklıkla ($3.40 < \bar{X} \leq 4.19$), Her Zaman ($4.20 < \bar{X} \leq 5.00$).

Katılımcıların medya okuryazarlık düzey ölçeğinden aldıkları puanların cinsiyet ve kişisel bilgisayara sahip olma durumuna göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği ilişkisiz örneklem için t-testi ile belirlenmiştir.

Katılımcıların medya okuryazarlık düzeyi ölçeğinden aldıkları puanların sınıf ve barınma türü değişkenlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterme durumları ise ilişkisiz örneklem için tek faktörlü varyans analizi ile tespit edilmiştir. Söz konusu istatistiksel işlemler SPSS paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada anlamlılık düzeyi olarak $p < .05$ kabul edilmiştir.

3. BULGULAR ve YORUM

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerine ilişkin bulgular sırasıyla; öğrenim görülen üniversite, cinsiyet, sınıf düzeyi, kişisel bilgisayara sahip olma durumu ve barınma türüne göre düzenlenmiştir.

Tablo 2’de sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerine ilişkin bulgular sunulmuştur.

Tablo 2. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlık Düzeyleri Nasıldır? Sorusuna İlişkin Bulgular

Madde No	Madde	n	\bar{x}	Düzyey
1	Kitle iletişim araçlarında yer alan mesajların doğruluğuna ve yanlışlığına kendim karar verebilirim.	478	4.04	Sıklıkla
2	Kitle iletişim araçları tarafından üretilen tüketim kültürü, şiddet vb. değerlerin farkına varırım.	478	4.26	Her Zaman
3	Mesajların hangi amaçlarla (sosyal sorumluluk, tüketim, bilgi verme, eğlendirme vb.) oluşturulduğunu fark ederim.	478	4.32	Her Zaman
4	Kitle iletişim araçlarındaki yayınların olumlu ve olumsuz yanlarını belirlerim.	478	4.25	Her Zaman
5	Kitle iletişim araçlarında verilen mesajlara eleştirel bir bakış açısıyla bakarım.	478	4.08	Sıklıkla
6	Kitle iletişim araçlarının bireyleri nasıl etkilediği konusunda yeterliliğe sahibim.	478	3.97	Sıklıkla
7	Kitle iletişim araçlarının politik, ekonomik, kültürel ve sosyal önceliklerinin olduğunu fark ederim.	478	4.07	Sıklıkla
8	Kitle iletişim araçlarındaki mesajlara olumlu ve olumsuz tepki veririm.	478	3.95	Sıklıkla
9	Kitle iletişim araçlarındaki yayınların olumsuzluklarından korunma konusunda önerilerde bulunurum.	478	3.47	Sıklıkla
10	Verilen mesajların farklı kitle iletişim araçlarında farklı biçimlerde oluşturulduğunu bilirim.	478	3.88	Sıklıkla
11	Kitle iletişim araçlarının yayınlarında, kanuni ve etik kurallara bağlı kalınıp kalınmadığını takip ederim.	478	3.32	Ara Sıra
12	Birey olarak kitle iletişim araçlarındaki üretim sürecine ne kadar etkim olacağını bilirim.	478	3.43	Sıklıkla
13	Kitle iletişim araçlarında yanlış habercilik yapıldığının hemen farkına varırım.	478	4.15	Sıklıkla
14	Kitle iletişim araçlarında yapılan gizli reklamı fark ederim.	478	3.83	Sıklıkla
15	Sponsorların yayın üzerindeki etkisini gözlemleyebilirim.	478	3.76	Sıklıkla
16	Kitle iletişim araçlarının aktardığı örtük, geride kalan mesajların farkına varırım.	478	3.71	Sıklıkla
17	Kitle iletişim araçlarıyla verilen mesajlardaki anlamları çözümlenmede yeterliliğe sahibim.	478	3.92	Sıklıkla
Genel Ortalama		478	3.91	Sıklıkla

Tablo 2’de “Medya Okuryazarlığı Düzey Belirleme Ölçeği”ne verilen cevaplara ilişkin genel aritmetik ortalama puanları incelendiğinde öğretmen adaylarının “Sıklıkla” (Yüksek) düzeyinde görüş bildirdikleri görülmektedir. Tablo 2’deki analiz sonuçlarına göre: Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık puan ortalamalarının en düşük ($\bar{X} = 3.32$) olduğu maddenin “Kitle iletişim araçlarının yayınlarında, kanuni ve etik kurallara bağlı kalınıp kalınmadığını takip ederim.” maddesi (11. Madde) olduğu tespit edilmiştir. Medya okuryazarlık puan ortalamasının en yüksek olduğu maddenin ($\bar{X} = 4.32$) ise “Mesajların hangi amaçlarla (sosyal sorumluluk, tüketim, bilgi verme, eğlendirme vb.) oluşturulduğunu fark ederim.” (3. Madde) olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı düzeyleri, toplam 13 maddede yüksek (sıklıkla) düzeyde ($3.40 < \bar{X} \leq 4.19$), 1 maddede orta (ara sıra) ($2.60 < \bar{X} \leq 3.39$) düzeyde, 3 maddede ise çok yüksek (her zaman) ($4.20 < \bar{X} \leq 5.00$) düzeydedir. Elde edilen bu bulgular doğrultusunda, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının genel itibarıyla medya okuryazarlık puan ortalamalarının yüksek düzeyde (sıklıkla) ($3.40 < \bar{X} \leq 4.19$) olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu bulgudan hareketle sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu görüşü dile getirilebilir.

1. Alt Probleme İlişkin Bulgular

Tablo 3. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Ölçek Ortalamalarının Öğrenim Görülen Üniversite Değişkenine Göre Bağımsız t-Testi Sonuçları

Üniversite	n	\bar{X}	s	sd	t	p
Dicle Üniversitesi	158	66.22	11.02	475	.352	.725
Niğde Üniversitesi	320	66.58	10.17			

Tablo 3 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ile üniversite değişkeni arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. [$t_{(475)}=.352$; $p>.05$]. Elde edilen bu bulgu, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ile üniversite değişkeni arasında bir ilişki olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Bu durumun gerekçesi olarak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya araçlarını takip etme hususunda herhangi bir sıkıntı yaşamadıkları biçiminde ifade edilebilir.

2. Alt Probleme İlişkin Bulgular

Tablo 4. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Ölçek Ortalamalarının Cinsiyet Değişkenine Göre Bağımsız t-Testi Sonuçları

Cinsiyet	n	\bar{x}	s	sd	t	p
Kadın	240	65.26	10.49	474.975	2.549	.011*
Erkek	238	67.68	10.28			

* $p<.05$

Tablo 4 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark tespit edildiği görülmektedir [$t_{(475)}=2.549$; $p<.05$]. Aritmetik ortalama puanları incelendiğinde erkek sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin ($\bar{X} = 67.68$), kadın sosyal bilgiler öğretmen adaylarına ($\bar{X} = 65.26$) göre daha yüksek düzeyde olduğu bulgusuna ulaşılmaktadır. Ulaşılan bu bulgu sonucunda erkek sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, kadın sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre medya okuryazarlık düzeylerinin daha olumlu olduğu ifade edilebilir.

3. Alt Probleme İlişkin Bulgular

Tablo 5. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Ölçek Ortalamalarının Sınıf Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Sınıf Seviyesi	n	\bar{x}	Ss		
1. Sınıf	93	66.32	9.99		
2. Sınıf	166	65.66	10.57		
3. Sınıf	109	67.24	11.31		
4. Sınıf	109	67.02	9.76		
Toplam	477	66.46	10.45		
Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Gruplar Arası	208.417	3	69.472	.635	.593
Gruplar İçi	51782.329	473	109.476		
Toplam	51990.746	476			

Tablo 5'te gösterilen veriler ışığında, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri sınıf düzeyleri ile medya okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir [$F_{(3-473)}=.635, p>.05$]. Araştırmanın bu bulgusu doğrultusunda, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ile sınıf değişkeni arasında bir ilişki olmadığı yorumu yapılabilir. Sosyal bilgiler eğitimi lisans programlarında medya okuryazarlığı ile ilgili ayrı bir dersin öğretim programlarında yer almaması, sınıf düzeyi değişkenine göre öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin farklılaşmamasına bir gerekçe olarak ifade edilebilir.

4. Alt Probleme İlişkin Bulgular

Tablo 6. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Ölçek Ortalamalarının Kişisel Bilgisayara Sahip Olma Değişkenine Göre Bağımsız t-Testi Sonuçları

Kişisel bilgisayarınız var mı?	n	\bar{X}	s	sd	t	p
Evet	269	67.54	10.10	429.019	2.514	.012*
Hayır	207	65.11	10.75			

*p<.05

Tablo 6 incelendiğinde kişisel bilgisayarı olan ve olmayan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ile kişisel bilgisayara sahip olma durumu arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark tespit edilmiştir [$t_{(429)}=2.514$; $p<.05$].

Aritmetik ortalama puanları incelendiğinde kişisel bilgisayara sahip olan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin ($\bar{X} = 67.54$), kişisel bilgisayara sahip olmayan sosyal bilgiler öğretmen adaylarına ($\bar{X} = 65.11$) göre daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Bu bulgu kişisel bilgisayara sahip sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin olmayanlara göre daha olumlu düzeyde bulunduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu durum gelişen teknoloji ile birlikte medya araçlarının pek çoğunun internet ortamında yer alması, kişisel bilgisayara sahip olan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, internette bu araçlara daha fazla ulaşma imkânına sahip olmalarından kaynaklanıyor olabilir.

5. Alt Probleme İlişkin Bulgular

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Ölçek Ortalamalarının Barınma Türüne Göre One-Way ANOVA Sonuçları

Barınma Türü	N	\bar{X}	Ss
Ev	268	67.29	10.59
Devlet Yurdu	173	65.15	10.39
Özel Yurt	36	66.58	9.19
Toplam	477	66.46	10.45

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Gruplar Arası	483.091	2	241.545	2.223	.109
Gruplar İçi	51507.656	474	108.666		
Toplam	51990.746	476			

Tablo 7 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının barınma türü ile medya okuryazarlık düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür [$F_{(2-474)}=2.223, p>.05$].

Araştırmanın bu bulgusu sonucunda, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ile barınma türü arasında bir ilişki olmadığı yorumu yapılabilir. Yaşanan teknolojik gelişmelere bağlı olarak kitle iletişim araçlarına ulaşımın kolaylaşması; ayrıca ev, devlet yurtları ve özel yurtların teknolojik araç-gereçlerle donatılmasından ötürü barınma türünün sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinde anlamlı bir fark oluşturmadığı ifade edilebilir.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin incelenmesinin amaçladığı bu çalışmada genel olarak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuç, Karataş (2008) ve Çepni vd., (2015) tarafından

gerçekleştirilen çalışmalarda elde edilen sonuçlarda belirtilen, öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin genel olarak sıklıkla (yüksek) düzeyinde olduğu bulguları ile de örtüşmektedir.

Cinsiyet değişkenine göre yapılan incelemede sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin, öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre değiştiği sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgulara göre erkek sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin, kadın sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Benzer bir şekilde İnan (2010) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da cinsiyet değişkeni ile farklı medya araçları arasındaki ilişki incelenmiş ve öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı dersinin gerekliliğine ilişkin görüşlerinin cinsiyetlerine göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Karataş (2008), Ertek (2013) ve Çepni vd. (2015) tarafından yapılan farklı çalışmalarda ise medya okuryazarlık düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkinin anlamlı bir fark yaratmadığı ifade edilmiştir.

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kişisel bilgisayara sahip olma durumları ile medya okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Bu durum Karataş (2008) tarafından gerçekleştirilen çalışma sonucunda elde edilen bulgularla benzerlik göstermektedir.

Üniversite, barınma türü ve sınıf düzeyi değişkenlerinin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerine etkisi incelendiğinde, bu değişkenler ile medya okuryazarlık düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Sınıf düzeyi değişkenine ilişkin sonuçların Çepni vd. (2015) tarafından gerçekleştirilen araştırma sonuçlarıyla örtüştüğü görülmüştür. İlgili alan yazın incelediğinde medya okuryazarlık düzeylerinin üniversite, barınma türü değişkenleri ile ilişkilerinin ele alındığı herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar ışığında şu önerilerde bulunulabilir:

- Ülkemizde pek çok alanda etkisini gösteren erkek egemen toplum yapısı anlayışı, medya programları ve içeriğinde de karşılık bulmaktadır. Bu bağlamda medya araçları tarafından gerçekleştirilecek olan yayınlarda, hem erkeklerin hem de kadınların ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda programların hazırlanmasının, erkekler ile kadınlar arasında görülen medya okuryazarlık düzeyindeki farkın en aza indirgenmesi aşamasında fayda sağlayacağı görüşü dile getirilebilir.
- Medya okuryazarlığı dersi, öğretim programları içerisinde ilköğretimden başlayarak seçmeli ders olarak yer almaktadır. Konu ile ilgili gerçekleştirilen çalışmalarda yer alan medya araçlarının toplum kesimleri tarafından takip edilme oranları ve etkilenme seviyeleri dikkate alındığında, bu dersin ilköğretimden başlayarak eğitim kademelerinde zorunlu ders kategorisinde değerlendirilmesinin faydalı olacağı görüşü dile getirilebilir.
- İçlerinde sosyal bilgiler eğitimi anabilim dalından mezun olan öğretmenlerinde yer aldığı medya okuryazarlığı dersinin yürütücülerinin verimli bir şekilde dersleri işlemelerinin sağlanması açısından, öğretmen adaylarının yetiştirilmesi aşamasında medya okuryazarlığı dersinin zorunlu ve uygulamalı bir ders olarak lisans programlarında yer alması sağlanabilir. Hali hazırda görevde bulunan öğretmenlere ise medya okuryazarlığı dersine yönelik güncel bilgileri içeren hizmet içi eğitim programları düzenlenerek, öğretmenlerin medya okuryazarlığı ile ilgili bilgi ve duyarlılık düzeyleri artırılabilir.
- Devlet tarafından her okula ücretsiz şekilde eğitim öğretim sürecinde kullanılacak içerikteki medya araçlarının tedarik edilmesi ile öğretmen ve öğrencilerin bu araçları elde etmelerinin önünde bir engel olarak görülen maddi yetersizliklerin en aza indirgenmesi sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Altun, A. (2010). *Medya Okuryazarlığının Sosyal Bilgiler Programlarıyla İlişkilendirilmesi ve Öğretimi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Büyükbaykal, G. (2007). "Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkileri." İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 28: 31- 44.
- Cerçi, S. (2012). "Medyanın İşlevi: Gerçeklerin Ötelenmesi Sorunu." The Journal of Academic Social Science Studies, 6(2): 1-12.
- Çakır, H., Koçer M. ve Aydın H. (2012). "Medya Okuryazarlığı Dersini Alan ve Almayan İlköğretim Öğrencilerinin Medya İzleme Davranışlarındaki Farklılıkların Belirlenmesi." Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 7(3): 42-54.
- Çepni, O., Palaz, T. ve Ablak, S. (2015). "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Medya ve Televizyon Okuryazarlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi." Turkish Studies, 10(11): 431-446.
- Deveci, H. ve Çengelci, T. (2008). "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarından Medya Okuryazarlığına Bir Bakış." Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5(2): 25-43.
- Ertek, Z. Ö. (2013). *Sınıf Öğretmenlerinin Medya Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gedik Demirkaya, H. ve Altun, A. (2011). Sosyal Bilgilerde Güncel Olaylar ve Medya Okuryazarlığı. *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* (511-555). Ankara: Pegem Akademi.
- Gündüz Kalan, Ö. (2010). "Medya Okuryazarlığı ve Okul Öncesi Çocuk: Ebeveynlerin Medya Okuryazarlığı Bilinci Üzerine Bir Araştırma." İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi, 39: 59-73.

- İnan, T. (2010). *Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlık Düzeyleri ve Medya Okuryazarlığına İlişkin Görüşleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Işık, U. ve Koz, K. A. (2009). "Cinsellik Üzerinden "Tık Ticareti": İnternet Haberciliği Üzerine Bir İnceleme." İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, Sayı: 29: 167-188.
- Karaman, M.K ve Karataş, A. (2009). "Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlık Düzeyleri." İlköğretim Online, 8(3): 798-808.
- Karataş, A. (2008). *Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlık Düzeyleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- McMillan, H. & J. Schumacher, S. (2006). *Research in education evidence-based inquiry*. 6th Edition, Boston: Allynand Bacon Inc.
- Nalçaoğlu, H. (2003). Medya ve Toplum İlişisini Anlamak Üzere Bir Çerçeve, 02.04.2015 tarihinde http://eski.bianet.org/diger/pdf/01/medya_toplum.pdf veri tabanından alınmıştır.
- Semiz, L. (2013). *Ortaokul Öğrencilerinin Medya Okuryazarlığı Yeterlikleri Ve Medya Okuryazarlığı Dersini Yürüten Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunlar*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.
- Şeylan, S. (2008). *Medya Okuryazarlığı Ders Uygulamalarında Dünya Üzerinde Görülen Aksaklıklar*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- TTKB "Talim Terbiye ve Kurulu Başkanlığı". (2015). Öğretmenlik Alanları, Atama ve Ders Okutma Esasları, 11.04.2015 tarihinde http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_09/10093949_9_cizelg_eveesaslar.pdf veri tabanından alınmıştır.

- Yalçinkaya, E. ve Uslu, S. (2015). *Sosyal bilgilerin tarihçesi ve temel eğitimdeki yeri, sosyal bilgiler öğretimi* (25-46). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yazıcı, K. (2014). "Medya ve Değerler". *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*, (Editörler: R. Turan ve K. Ulusoy), (ss. 142-189), Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldız, V. A. (2011). *Bir Sosyal Öğrenme Aracı Olarak Medya ve Ahlaki Gelişim Kuramları Açısından Medya Okuryazarlığına Eleştirel Bir Bakış*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Many factors effect the shaping period of social structure. Media, whose efficiency is often discussed, is among those factors. It is a term referring to various communication tools including any kind of oral, written, printed, visual texts and images. Researches show that media tools have become the most preferred source of information and entertainment among people in recent years. However; media organizations and their broadcasts cannot always be objective, which brings about the risk that media may manipulate the audience that follow it.

Yıldız (2011) and Yazıcı (2014) state that broadcasts by the media negatively affect the young generations specifically. With reference to the aforesaid views, it can be implied that media also has negative impacts in addition to its positive effects and that this negative impact is mostly shaped in accordance with the one-sided viewpoints of media organizations. In this context, with lessons named 'media literacy' in some countries and with teaching programs in other countries, it is aimed to enable individuals to correctly understand the message

given through the mass media and to prevent people from being negatively affected with the content served by these media tools.

In Turkey, studies on media literacy were introduced by RTÜK and it gained momentum with the 1. International Media Literacy Conference held by the Ministry of National Education and Marmara University Faculty of Communication in 2005 (Altun, 2010: 1). As from the 2007-2008 Academic Year, the Ministry of National Education started to teach media literacy lesson as an elective course starting with primary school level (Çakır, Koçer and Aydın, 2012: 45). Undoubtedly, the content broadcasted by media tools has a relation with every single lesson taught during the education period. However, social studies courses focus on preparing individuals for life and, in our opinion, this brings social studies lesson and the teachers of this lesson one step forward in terms of educating effective citizens and teaching media literacy course respectively. Pre-service teachers of social studies lesson, who will teach media literacy at schools, must have adequate knowledge about understanding and interpreting the messages conveyed by the media.

Method

In this study, 'Personal Information Form' by the researchers and 'Media Literacy Level Determination Scale' developed by Karaman and Karataş (2009) were used as the data collection tools. The scale, which is a 5-likert type including 'Never', 'Rarely', 'Sometimes', 'Frequently' and 'Always', consists of 17 questions aimed at determining the media literacy levels of students. 478 students (240 female, 238 male) studying at Dicle and Niğde Universities participated in the study.

The Personal Information Form, which is developed to determine the socio-demographic features of the students, include these variables; alma matter,

gender, class level, owning a personal computer and type of accommodation. Whether the participants' media literacy levels show significant difference in terms of the variables gender, owning a personal computer was determined through unrelated samples t-test.

One-way analysis of variance for unrelated samples was used in order to find out whether the participants' media literacy levels show significant statistical difference with regard to class level and type of accommodation. These statistical operations were realized using IBM SPSS 21.0 pack program.

Findings (Results)

Findings related to the social studies pre-service teachers' media literacy levels were arranged as alma matter, gender, class level, owning a personal computer and type of accommodation respectively. When the general average of the responds given to the Media Literacy Level Determination Scale is examined, pre-service teachers are seen to rank "frequently" (high). No significant difference between the social studies teachers' media literacy levels and alma matter, class level and type of accommodation variables is determined. A significant difference in their media literacy levels is observed in terms of gender, owning a personal computer. According to the findings related to gender, it is seen that the media literacy levels of male social studies pre-service teachers are higher than those of the female ones.

Conculusion and Discussion

The results of this research, which aims to determine the media literacy levels of social studies pre-service teachers, show that the media literacy levels of social studies pre-service teachers are high in general. This result corresponds to the findings obtained in the studies by Karataş (2008) and Çepni et al (2015).

When the findings are analysed in terms of gender, the media literacy levels are found high in favour of male pre-service teachers. However, it is indicated in studies by Karataş (2008), Ertek (2013) and Çepni et al (2015) that the relation between the media literacy level and gender makes no significant difference.

A significant difference between the social studies pre-service teachers' media literacy levels and their status of owning a personal computer is found in the study. This finding shows a similarity to the findings of the study by Karataş (2008). When the effects of alma matter, type of accommodation and class level on the social studies pre-service teachers' media literacy levels are examined, no significant difference is found between these variables and the media literacy levels. The findings related to the class level variable correspond to the findings of the study conducted by Çepni et al (2015). No studies dealing with media literacy levels in relation to the alma matter and type of accommodation are encountered in literature.